

Pallion

A. Rodenbachstraat 29 bus 3
3500 HASSELT

Tel: 011 81 94 74
Fax: 011 81 94 76

E-mail: info@pallion.be
Website: www.pallion.be

Rek. nr. 735-0109584-59

“Palliatieve zorg is alles
wat nog dient gedaan
te worden als men
denkt dat er niets meer
kan gedaan worden”

C. Saunders

Palliatieve Limburgse Ondersteuningsequipe van Listel vzw

Palliatieve zorg aan huis

Met dank aan de Vlaamse Liga tegen Kanker, het RIZIV en de provincie Limburg
voor het vertrouwen en hun financiële steun.

Listel vzw
Limburgs overleg van samenwerkingsinitiatieven in de thuisverzorging en multidisciplinaire
navorming in de eerstelijnsgezondheidszorg

Pallion heeft een samenwerkingsovereenkomst met het Netwerk Palliatieve Zorg Limburg vzw voor de
ondersteuning van hulpverleners en familieleden en voor het verstrekken van vorming en opleiding.

011 81 94 74 (permanentie 24u op 24u)

WANNEER GENEZEN NIET MEER KAN

Je bent al een hele tijd ziek.

Een familielid, vriend of iemand waarvoor je zorg draagt is zwaar ziek.

Je stelt alle hoop op genezing, maar de ziekte is hardnekkig en je vreest voor het ergste...

Genezen kan niet meer.

Voor de komende tijd is een aangepaste verzorging aangewezen.

En dan denk je ...

Deze brochure werd opgesteld om jou als hulpvrager mee wegwijs te maken in het domein van de palliatieve thuisverzorging.

Je kan zo nagaan of palliatieve verzorging in jouw gezinssituatie haalbaar is en hoe deze zo goed mogelijk kan verlopen.

Wat is palliatieve zorg?

Palliatieve zorg is de totaalzorg voor de patiënt op het ogenblik dat geneeskundige behandeling geen genezing meer kan bieden. Deze totaalzorg omvat de begeleiding op medisch, verpleegkundig, sociaal, emotioneel en geestelijk vlak zowel van de zieke als van zijn familie en naasten. Deze zorg wordt aan huis verstrekt met de hulp van de huisarts, professionele hulpverleners en vrijwilligers. In deze heel moeilijke levensfase staat een zo goed mogelijke kwaliteit van het leven centraal. De zorg staat in het teken van comfortzorg. De begeleiding wil helpen bij het aanvaarden van en het leren leven met het ongeneeslijk ziek zijn. Hierbij tracht men de pijn grotendeels te verlichten en alle andere klachten zo goed mogelijk op te vangen. De duur van de zorg kan variëren van enkele weken, maanden tot zelfs meer dan een jaar.

WENS JE NOG MEER INFORMATIE?

TELEFONISCH ADVIES:

Elke werkdag op het nummer 011 81 94 74.

Buiten deze uren kan U voor dringende vragen terecht op onze permanentiedienst via hetzelfde nummer: 011 81 94 74.

PERSOONLIJK CONTACT:

Elke zorgverlener kan na een telefonische afspraak terecht bij een van onze deskundigen.

DEELNAME AAN TEAMVERGADERINGEN:

De palliatieve deskundigen kunnen hiervoor ter plaatse komen in elke Limburgse gemeente op aanvraag van je huisarts of in overleg met hem en de overlegcoördinator thuisgezondheidszorg.

Eventueel kan dan een bezoek van de consulente aan huis van de patiënt zinvol blijken.

Palliatieve verzorging kan nooit perfect verlopen.

Er zullen vragen blijven, moeilijke momenten, perioden van pijn, ...

Toch leert de ervaring dat met de liefde en inzet, niet enkel van professionelen maar, vooral van de familie, de palliatieve thuisverpleging zeer waardevol is.

Deze brochure werd met zorg voor u samengesteld.

De vele aanvragen naar documentatie en bijbehorende portkosten beslaan een groot deel van ons toch wel beperkt budget. Door een geheel vrijwillige bijdrage kan u ons helpen ons budget in stand te houden zodat we de palliatieve zorgcultuur in Limburg verder kunnen uitbouwen en verstevigen.

Hierdoor krijgt iedere palliatieve patiënt, tijdens de laatste levensfase, de meest optimale zorg die hij verdient.

Met heel veel dank namen het pallionteam.

Rek. nr. 735-0109584-59

ROUW ONTMOETINGSMOMENT “Wie ben ik zonder jou”

Ieder jaar vinden er telkens (twee) ontmoetingsmomenten plaats. Dit moment is bedoeld voor nabestaanden van overledenen die door Pallion begeleid werden.

Het geeft de kans om met andere nabestaanden te praten over de betekenis van het verlies van een dierbare en hoe het leven verder moet.

De opbouw van dit moment bestaat uit een toelichting over de pijn en de kracht van rouw, een getuigenis, een korte serene film en nadien de kans tot ontmoeting in kleine groepjes, begeleid door de equipeleden.

ROUWGROEP

Nabestaanden van patiënten die door Pallion begeleid werden, kunnen eveneens deelnemen aan rouwgroepen. In deze groepen worden rouwenden, onder begeleiding van deskundigen, samengebracht om gedurende 5 namiddagen of avonden met mekaar op weg te gaan rond hun eigen verliesverwerking.

GEDICHT

“Als ik dood ga,
hoop ik dat je erbij bent
dat ik je aankijk,
dat jij mij aankijkt,
dat ik je hand voel,
dan zal ik rustig dood gaan,
dan hoeft niemand verdrietig te zijn,
dan ben ik gelukkig.”.

“Remco Campert”

Je mist heel wat kansen als gezin en als gemeenschap als je de zorg voor zieken en stervenden enkel overlaat aan professionele zorgverleners.

Er is meer kans op geluk als levenservaringen niet weggeduwd worden, maar terug hun plaats krijgen in de kern van het leven.

IS PALLIATIEVE ZORG AAN HUIS MOGELIJK?

Palliatieve zorg aan huis is gelukkig mogelijk. In onze samenleving heeft men de laatste jaren de waarde van thuisverzorging herontdekt:

- ongeneeslijke zieken kunnen op een eenvoudige en menselijke wijze ook aan huis verzorgd worden
- de patiënt kan in zijn eigen milieu blijven, bij zijn vertrouwde gezinsleden. Hij of zij kan zo lang mogelijk zaken zelf regelen en beslissen, aangepast aan zijn eigen tempo.
- hij of zij heeft meer privacy
- hij of zij kan zijn eigen hulpverlener kiezen of behouden
- de nodige dienstverlening is hiertoe sterk uitgebreid
- de medische mogelijkheden aan huis zijn verbeterd

HET VERDELEN VAN DE ZORG?

Palliatieve zorg kan aan huis verstrekt worden wanneer er voldoende mantelzorg (familie, vrienden, kennissen, burens) aanwezig is die zich wil toeleunen op de zorg van een ongeneeslijk zieke. Deze mensen kunnen zich laten ondersteunen door een professioneel netwerk van hulpverleners zoals:

- de huisarts
- de verpleegkundige
- de gezins- en bejaardenhulp
- de kinesitherapeut
- de apotheker
- de maatschappelijk werker
- de geestelijk begeleider of pastor
- de palliatieve vrijwilliger
- de palliatief deskundige van Pallion

Belangrijk is dat je weet dat je er niet alleen voor staat! Wacht dus niet te lang met het inschakelen van hulpverleners.

Wat mag je van deze hulpverleners verwachten?

De **huisarts** draagt de verantwoordelijkheid voor de behandeling van de klachten en voor het begeleiden van de zieke en zijn verzorgers. Hij /zij is de spilfiguur in de hele verzorgingsprocedure en kan je ook raad geven in het kiezen van de andere hulpverleners.

De **verpleegkundige** zorgt voor een goede lichamelijke verzorging, helpt in het onderdrukken van onaangename symptomen, signaleert problemen aan de huisarts en kan eventueel hulpmiddelen aanbrengeen. Soms kan het nodig zijn dat hij of zij meermaals per dag hulp biedt.

De **kinesitherapeut** zorgt voor de nodige relaxatie en het comfort.

Voor de **gezins- en bejaardenhulp** is het van belang familie en betrokkenen te ontlasten van huishoudelijke taken. Zo hebben zij meer tijd voor hun zieke.

Je kan beroep doen op de **maatschappelijk werker** voor psycho-sociale begeleiding en administratieve ondersteuning.

De **apotheker** kan je advies geven over medicatie, verzorgingsmaterialen, enz...

Je **pastor of geestelijk begeleider** kan helpen met levensbeschouwelijke vragen. Aarzel niet hem of haar tijdig in te schakelen. Hierdoor ontstaat er voldoende gelegenheid tot het ontwikkelen van een goede band.

De **vrijwilligers** staan in voor fijn gezelschap en kunnen enkele taken uit handen nemen. Ze kunnen de familie op deze manier hiermee tijdelijk ontlasten. Liefst doe je hiervoor beroep op vrijwilligers met palliatieve vorming.

Met elk probleem rond palliatieve zorg kan je terecht bij **de palliatieve deskundigen van Pallion**. Door de ruime ervaring in palliatieve zorg kan de equipe hulpverleners en familieleden adviseren en ondersteunen bij zeer concrete vragen rond palliatieve zorg.

Dankzij een goede samenwerking tussen de direct betrokkenen, de professionelen en eventueel vrijwilligers, is palliatieve thuisverzorging zeker mogelijk.

MEDEWERKERS PALLIATIEVE ZORG

Onze equipe bestaat uit:

- een arts (medisch coördinator),
- een psycholoog,
- palliatieve deskundigen,
- vormingsmedewerkers,
- een rouwconsulente,
- administratieve medewerkers.

NPZL vzw

A. Rodenbachstraat 29 bus 2
3500 Hasselt
Tel: 011 81 94 72
Fax: 011 81 94 76

E-mail: info@npzl.be
Website: www.npzl.be
Rek. nr. 735-0109532-07

Het
Netwerk Palliatieve Zorg Limburg vzw
heeft een samenwerkingsverband met
Pallion
voor de ondersteuning van hulpverleners
en het verstrekken van vorming en
opleiding.

FINANCIËLE TUSSENKOMST

Het palliatief thuiszorgforfait

Elke palliatieve patiënt die thuis verzorgd wordt, kan vanaf 01.01.2000 aanspraak maken op een financiële vergoeding van 483,39 EUR om de financiële kosten die hij heeft te vergoeden. Het gaat om kosten zoals geneesmiddelen, verzorgingsmiddelen, hulpmiddelen... De vergoeding kan maximaal twee maal aangevraagd worden (dus maximaal 966,78 EUR).

Er zijn enkele voorwaarden aan verbonden:

- het moet gaan om een palliatieve patiënt (de huisarts kan dit inschatten)
- de patiënt moet de intentie hebben om thuis te sterven
- de levensverwachting moet relatief kort zijn (meer dan 24 uur en minder dan 3 maanden).

Hoe kan je deze vergoeding aanvragen?

Het aanvraagformulier voor deze tegemoetkoming dient door de huisarts te worden ingevuld. Hij of jij kan dit formulier bekomen bij je mutualiteit of bij Pallion. De huisarts of jijzelf bezorgt dit aan de medisch adviseur van de mutualiteit van de patiënt. Het bedrag wordt dan zo vlug mogelijk op de rekening gestort van de patiënt. De tegemoetkoming is niet belastbaar.

Als je de tweede keer deze tegemoetkoming wil aanvragen, moet je opnieuw een formulier door de huisarts laten invullen. Je eerste aanvraag wordt niet automatisch verlengd omdat de patiënt immers in de loop van de eerste maand kan overleden zijn.

Let wel: de aanvraag voor deze tegemoetkoming moet je doen **voordat** iemand overleden is. De postdatum van het versturen van je aanvraag is van doorslaggevend belang!

HOE DE THUISVERZORGING OPSTARTEN?

Om thuisverzorging op te starten of uit te breiden vraag je best raad aan je huisarts. Om een zware en mogelijk langdurige thuisverzorging te laten slagen, is het nodig dat je tijdig voldoende hulp inschakelt en dat deze goed gecoördineerd wordt.

De huisarts kan hiervoor beroep doen op de overlegcoördinator thuisgezondheidszorg van je OCMW. Een overlegcoördinator thuisgezondheidszorg is een maatschappelijk werker in het OCMW in jouw gemeente die je wegwijs kan maken in de diverse hulpverlenende diensten zoals gezins- hulp, diensten van de mutualiteiten, nachtoppas en andere .... Deze overlegcoördinator thuisgezondheidszorg kan je daarom met de nodige kennis raad geven, en indien nodig, een teamoverleg organiseren. Tijdens een teamoverleg overleggen familieleden en hulpverleners over de zorgverlening en kan de situatie geregeld geëvalueerd worden.

Je kan ook bij hem of haar terecht voor advies rond uitleenmateriaal, mogelijke financiële tussenkomsten. Naarmate de toestand van de zieke achteruit gaat, kunnen de kosten immers soms sterk oplopen.

PALLION

Je kan met elk probleem in palliatieve zorg terecht bij je huisarts en andere hulpverleners. Zij zijn de eerste tot wie je je moet wenden.

Op hun beurt kunnen deze hulpverleners terecht bij de palliatieve deskundigen van Pallion. Pallion is de afkorting van **Palliatieve Limburgse Ondersteuningsequipe** van Listel vzw. Pallion beschikt over verschillende verpleegkundigen, een arts, een psycholoog en een rouwconsulente die een ruime ervaring en deskundigheid hebben in palliatieve zorg. Zij staan ter beschikking van alle hulpverleners die een patiënt thuis of in het rusthuis verzorgen. Ook patiënten, familieleden en andere betrokkenen met vragen kunnen bij hen terecht.

De palliatieve deskundigen kunnen helpen met vragen rond aanvaarding, verwerking, omgaan met de waarheid, depressie, luisteren, confronteren. Ook met vragen in verband met hoe moet ik dit of dat opvangen of aanpakken, welke zijn mijn grenzen...evenals verwerkingsmoeilijkheden, samenwerking .... Je krijgt ook concrete antwoorden over medicatie, pijn- en symptoomcontrole, de pijnpomp, lichamelijke verzorging, chemo- en radiotherapie alsook praktische hulpmiddelen om het comfort van de patiënt en zijn familie te verbeteren.

Hoe werken ze concreet?

Telefonisch contact

Hulpverleners en familieleden kunnen **elke dag** telefonisch beroep doen op de palliatieve deskundigen van Pallion.

Zij zullen dan vanuit hun praktijkervaring concrete adviezen formuleren die de hulpverlener of het familielid ondersteunen om de zorg verder op te nemen.

Huisbezoek

Indien blijkt dat de vraag telefonisch onvoldoende kan ingeschat worden, zijn de palliatieve deskundigen steeds bereid om, **in aanwezigheid** van de eigen zorgverlener en de hulpvrager een **huisbezoek** te brengen. **Op voorhand** wordt contact genomen met de huisarts of behandelend arts. Nadien wordt steeds een verslag gestuurd naar de huisarts. Er wordt nooit zorg overgenomen van de eigenlijke zorgverleners die aan huis komen.

Persoonlijke contacten

Indien een hulpverlener of familielid een persoonlijke afspraak wenst te maken voor een gesprek met een palliatieve deskundige, kan hiervoor altijd contact opgenomen worden.

Aanwezigheid op een teamoverleg

Teamoverleg is in palliatieve zorgsituaties ontegensprekelijk van groot belang. De palliatieve deskundigen willen graag hun deskundigheid inbrengen om ook tijdens teamvergaderingen hulpverleners en familieleden te ondersteunen daar waar nodig.

Beschikbaarheid: 24u/24u

De medewerkers van Pallion zijn 24u/24 u bereikbaar voor hulpverleners en familieleden met een hoogdringende vraag. Het is geen urgentiedienst maar de 24 uren permanentie tracht vooral de continuïteit in ondersteuning van hulpverleners en familieleden te garanderen.

De tussenkomst van Pallion in de **begeleiding is kosteloos**.

Hoe palliatief verlof aanvragen?

Je overhandigt een **attest van de geneesheer** aan je werkgever. De arts vermeldt op dit attest de naam van diegene die het palliatief verlof aanvraagt, niet de naam van de patiënt. Maak een kopie van het doktersattest of vraag om een duplicaat. (één voor je werkgever, één voor de R.V.A.)

De aanvraagprocedure bij de R.V.A. is dezelfde als voor een gewone loopbaanonderbreking. Bij uw aanvraagformulier C61A (voltijds) of C61B (deeltijds), dat u kan verkrijgen in een plaatselijk werkloosheidsbureau, moet u het attest voegen van de behandelend geneesheer van de persoon die palliatieve zorg behoeft. Deze formulieren maak je over aan het werkloosheidsbureau van de RVA.

Je hebt dan recht op een maandelijkse vergoeding die verschilt naargelang het regime van uw onderbreking, uw leeftijd, ... U kan zich over het precieze bedrag informeren bij uw plaatselijk werkloosheidsbureau.

Het palliatief verlof gaat in op de eerste dag van de week volgend op de week waarin je het attest van de geneesheer aan je werkgever overhandigd hebt. Indien de werkgever akkoord gaat, kan dit ook vroeger.

Je behoudt je rechten inzake sociale zekerheid (pensioen...) zoals gebeurt in het stelsel van de loopbaanonderbreking. In geval van overlijden van de patiënt vóór het einde van de loopbaanonderbreking kunt u het werk hervatten zonder dat de onderbrekingsuitkering integraal teruggevorderd wordt.

PALLIATIEF VERLOF

Iedereen die werkt heeft het recht om tijdelijk zijn loopbaan te onderbreken om zich te wijden aan de palliatieve verzorging van een persoon die aan een ongeneeslijke ziekte lijdt.

Onder palliatieve verzorging wordt verstaan: elke vorm van bijstand op medisch, sociaal, administratief en psychologisch vlak en de verzorging van een persoon die aan een ongeneeslijke ziekte lijdt en zich in een terminale fase bevindt. De persoon die bijstand nodig heeft, kan iemand anders zijn dan een naaste of verwante van de werknemer.

Er is geen toestemming van de werkgever nodig, de wet voorziet immers een recht op palliatief verlof. De werkgever is niet verplicht de werknemer die verlof neemt, te vervangen.

Als je palliatief verlof aanvraagt, moet je deze vraag steeds bewijzen met een getuigschrift van de geneesheer, die de persoon in palliatieve verzorging behandelt, waarin wordt vastgesteld dat je je bereid verklaart om deze zorgen te verstrekken.

De duur van dit verlof bedraagt één maand en kan verlengd worden met één maand. Vanaf 01.01.2002 kan je palliatief verlof opnemen in de vorm van een voltijdse onderbreking of een vermindering met 1/2 of 1/5 van je loopbaan.

Het verlof wordt aangevraagd voor één maand en kan later verlengd worden met nog één maand. Nooit twee maanden gelijktijdig aanvragen. Men kan wel meerdere patiënten bijstaan per jaar.

HOE TOT GOEDE SAMENWERKING KOMEN?

Het is zeer belangrijk dat de verschillende hulpverleners samenwerken en zich aanpassen aan de nieuwe situatie. Goede samenwerking vraagt om goede afspraken.

Deze afspraken kan je best zo snel mogelijk en zo duidelijk mogelijk maken, ook al lijkt de zorg miniem. Daarbij moet elkeen voor zichzelf zijn grenzen bewaken en misschien moeten afspraken herzien worden.

Best leg je deze afspraken vast op papier. Ook een goede taakverdeling vergemakkelijkt de thuisverzorging.

Afspraken, taakverdeling en verzorgingstips kunnen in een ZORGENPLAN schriftelijk vastgelegd worden. Zodoende blijft elke betrokkene goed op de hoogte.

Evalueer de situatie regelmatig.

Regelmatig evalueren helpt onzekerheden bij jezelf, bij diegene die je helpen en bij de zieke weg te nemen. Het is natuurlijk onmogelijk alles op voorhand te voorzien. Toch is het zinvol om van tijd tot tijd de thuisverzorging samen te bespreken tijdens een teamoverleg. Zo kunnen problemen bespreekbaar worden en eventuele bijkomende hulp en/of voorzieningen tijdig geregeld worden.

Elke betrokkene moet zijn eigen grenzen duidelijk en tijdig aangeven. Hoe verschillend deze ook kunnen zijn van persoon tot persoon, toch moeten ze door de anderen gerespecteerd worden.

Wanneer de zieke intensieve zorgen nodig heeft, kan je als verzorger zelf dreigen te isoleren van je omgeving. Hierop moet je attent zijn en tijdig vervanging inlassen, bijvoorbeeld door een familielid, vrijwilliger, ..., zodat er voor jezelf tijd over blijft.

Het is van belang dat je dit bespreekbaar maakt in familiale kring en samen, eventueel met professionelen, zoekt naar een oplossing. Iedereen moet de tijd en ruimte krijgen om op adem te komen.

Zonder gezichtsverlies te lijden en zonder schuldgevoel mag je erkennen dat onvoorziene moeilijkheden of zelfs het onderschatten van de opdracht de taak te zwaar of zelfs onmogelijk kunnen maken.

Omgaan met een stervende patiënt is dikwijls een mooie, maar moeilijke opdracht. De onzekerheid, vooral in onvoorziene omstandigheden, kan faalangst in de hand werken. Bepaalde verwijten kunnen de kop opsteken, namelijk “ doe ik het wel goed?”, Had ik niet beter dit of dat gedaan?”

Ook de kritische blik van andere familieleden en/of bekenden kan als een zware last wegen. Dan krijgt daarbij diegene die zich het meest inzet de zwaarste kritiek te verduren vanwege de zieke. Dit omdat hij/zij juist de meest vertrouwde persoon is van de patiënt.

Aarzel niet om over deze gevoelens te praten met je huisarts of andere hulpverleners. Zij zijn meer vertrouwd hiermee en kunnen je zeker helpen.

WELKE ROL KAN HET ZIEKENHUIS SPELEN?

Bij een noodsituatie is altijd opvang in het ziekenhuis mogelijk. Je moet dit dan niet als een tekortkoming ervaren. Ook kan een ziekenhuis-opname of verblijf op een palliatieve eenheid wenselijk zijn om de verzorgers tijdelijk te ontlasten.

Duidelijke afspraken via de huisarts kunnen ertoe leiden dat er geen nodeloze onderzoeken bij de patiënt verricht worden. In de meeste gevallen houdt de huisarts nauw contact met de betrokken specialist.

In verschillende ziekenhuizen zijn reeds palliatieve teams ter beschikking voor specifieke begeleiding. Het Netwerk Palliatieve Zorg Limburg vzw heeft een folder ter beschikking die de contactpersonen in de ziekenhuizen en palliatieve eenheden bundelt. U kan deze folder verkrijgen op het nummer 011 81 94 72

DE WAARHEID ZEGGEN?

Om de draagkracht bij thuisverzorging te ondersteunen is het belangrijk dat de zieke, de familie en de verzorgers met elkaar in waarheid omgaan. Dit kan spanningen vermijden. Het betekent heel wat meer dat aan de patiënt zeggen dat hij kanker heeft of dood zal gaan.

“In waarheid omgaan” houdt in dat de betrokkenen hun bezorgdheid, maar ook hun hoop, delen met de patiënt. De waarheid mag **je nooit opdringen**.

Een “in waarheid aanwezig zijn” betekent dat je het gesprek over wat er werkelijk aan de hand is **niet ontwijkt**. Het is de andere helpen in zijn waarheid thuis te komen, wanneer hij het aankan. Zich verbonden voelen met de anderen, het nabij zijn van iemand in harmonie en sereniteit, een gesprek met iemand voeren op dezelfde golflengte.

Deze verbondenheid schenkt troost en rust. Dit heeft de patiënt nodig. Een medemens die hem iets van zijn kracht wil geven in plaats van te sussen, iemand die hem vasthoudt, iemand die hem gewoon kwaad laat zijn. Iemand die blijft terugkomen in plaats van te ontlopen, iemand die haast inruilt voor rust, die aanwezig blijft, ook al heeft hij geen woorden om te spreken. Thuisverzorging geeft meer ruimte voor deze basishouding.

KINDEREN EN PALLIATIEVE ZORG

Bij kinderen denken we vaak aan spelen, leven, plezier maken, leren en groeien. Maar bij kinderen hoort ook verdriet, verlies en afscheid. Kinderen kun je de verdrietige kant van het leven niet besparen. Het is een misverstand te denken dat kinderen zich niet bezig houden met de dood. Het is dan ook belangrijk het kind te betrekken bij de ziekte, overlijden en afscheid van een dierbaar persoon.

Het kind kan ook zelf ongeneeslijk ziek zijn. Vaak worden jonge kinderen onterecht onbekwaam geacht om hun “ ziekte” te begrijpen. We zien echter dat het patiëntje, bijna altijd, bewust is van de ernst van de situatie. Open zijn, ook bij het jonge kind, is heel belangrijk. D.w.z. dat je zo een sfeer probeert te scheppen dat het kind zelf met zijn vragen durft te komen.

We willen hierbij opmerken dat palliatieve thuisverzorging van kinderen “ervaren” hulpverleners vraagt. De begeleiding is zeer specifiek zowel voor het kind als voor de ouders.